

HBO-opleiding **Voeding en Diëtetiek** nader beschouwd

De opleiding tot diëtist is te volgen aan vier HBO-instellingen in Nederland. Deze hogescholen werken met hetzelfde competentieprofiel, maar de invulling van de opleidingen is verschillend. In dit artikel maakt u kennis met de opleidingen Voeding en Diëtetiek. Daarnaast worden enkele overeenkomsten en verschillen tussen de vier opleidingen beschreven.

Diëtist word je door het volgen van een vierjarige HBO-opleiding Voeding en Diëtetiek. Om toegelaten te worden is een havo-, vwo- of mbo- (niveau 4) diploma nodig. Daarnaast is goede kennis van scheikunde, biologie en Engels gewenst. De studie bestaat uit een stevige portie voedingsfysiologie waarbij het metabolisme van eiwitten, vetten en koolhydraten, vitamines en mineralen uitvoerig wordt belicht. Ook voedingsleer, levensmiddelenleer, dieetleer, receptenleer, anatomie, fysiologie, pathologie, psychologie en onderzoeksmethodiek behoren tot de basisvakken van de opleiding. Daarnaast wordt de student geschoold in voorlichtingskunde, communicatiekunde, sociale vaardigheden en ondernemerschap. Het is een brede en afwisselende opleiding, die in Nederland door vier hogescholen wordt aangeboden.

Van deze vier hogescholen zijn de volgende personen voor dit artikel geïnterviewd: Leo Steenwinkel, opleidingsmanager Voeding en Diëtetiek van de Hogeschool van Amsterdam (HvA); Nynke Jansen-Santema, teamleider Voeding en Diëtetiek van de Hanzehogeschool Groningen (HHG); Sander Rijksbaron, teamleider opleiding Voeding & Diëtetiek, van de Haagse Hogeschool (HH) en Vivianne Ceelen, docent Voeding, van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN).

Major en minor

De opleiding Voeding en Diëtetiek is een bacheloropleiding, bestaande uit een propedeuse van een jaar en een hoofd-fase van drie jaar. Het verplichte basisprogramma (major genoemd) duurt drie tot drieënehalf jaar en het keuzeprogramma met verdieping of verbreding een half jaar tot een jaar. Dit keuzeprogramma kan worden ingevuld door het volgen van minors (zie tabel 1). Deze minors worden meestal aangeboden in het derde of vierde leerjaar van de studie. Studenten kunnen deelnemen aan minors van hun eigen hoge-

school of van andere hogescholen, mits goedgekeurd door een examencommissie.

De opleiding mag zich de laatste jaren verheugen op een toenemende belangstelling. Mogelijke beroepen na het volgen van deze opleiding zijn: diëtist in de zorg, voedingskundige bij een levensmiddelenfabrikant, productmanager bij een restaurantketen, voorlichter, voedingsadviseur voor topsporters of hoofd catering.

Competenties

Het opleidingsprofiel van de opleidingen is gebaseerd op het landelijke competentieprofiel Voeding en Diëtetiek dat in september 2004 is opgesteld door het Landelijk Overleg Voeding en Diëtetiek¹. Het competentieprofiel is afgeleid van het beroepsprofiel en vanuit de gedachte dat er zes functies of beroepsrollen zijn die de diëtist in het werkveld kan vervullen. Deze rollen zijn diëtist als behandelaar, voedingskundig adviseur, voorlichter, manager voeding, ondernemer en onderzoeker. Elke rol is uitgewerkt in competenties. Competenties zijn nodig om een beroepstaak adequaat uit te voeren, daarvoor is behalve technische kennis ook de ontwikkeling van een beroepshouding nodig (zie kader 1). De afzonderlijke hogescholen verantwoorden in documenten hoe zij deze competenties concretiseren tot een onderwijsprogramma in samenhang met de werkveldoriëntatie, de visie op bacheloropleidingen en het didactisch concept.

Praktijkonderwijs en simulatiepatiënten

In de opleiding is veel praktijkonderwijs ingebouwd. Allereerst staat in het eerste of tweede jaar een werkveldoriëntatie gepland, in de vorm van een korte stage of presentaties van diëtisten uit het werkveld. Daarnaast krijgen studenten tijdens de opleiding praktijkopdrachten. Tenslotte gaan stu-

*Sander Rijksbaron, teamleider
opleiding Voeding & Diëtetiek,
Haagse Hogeschool (HH)*

*Leo Steenwinkel, opleidingsmanager
Voeding en Diëtetiek, Hogeschool van
Amsterdam (HvA)*

denten, in ieder geval in het laatste jaar, twintig weken op stage en doen ze een afstudeeronderzoek (zie tabel). Ook werken alle opleidingen met simulatiepatiënten, bijvoorbeeld om gespreksvaardigheden te oefenen of om de vaardigheden van studenten te toetsen.

De vier opleidingen Voeding en Diëtetiek overleggen ongeveer zesmaal per jaar, waarvan tweemaal met de beroepsvereniging. Er wordt onder andere overleg gepleegd over het competentieprofiel, stages en het accreditatieproces. Alle opleidingen hebben bezoek gehad van een HBO-visitatiecommissie. Deze commissie zal naar verwachting begin 2012 over elke opleiding een rapport uitbrengen. Inmiddels hebben de vier opleidingen een positieve mondelinge terugkoppeling gehad. Steenwinkel (HvA): "Het eindpunt van de opleidingen is hetzelfde, de weg ernaar toe anders". Deze verschillen zullen ook duidelijk worden in de visitatierapporten."

Diëtist of voedingskundige?

In het beroepsprofiel, zoals beschreven in het competentieprofiel voor de opleiding, wordt geen onderscheid gemaakt tussen diëtisten en voedingskundigen als zijnde diëtisten werkend in de paramedische sector en voedingskundigen werkend in de niet-paramedische sector. Zowel diëtisten als voedingskundigen kunnen in zeer verschillende functies terecht komen. Opleidingen verschillen in hun beleid ten aanzien van het onderwijsprogramma, het aanbod van beroepsrollen en te ontwikkelen competenties. Steenwinkel (HvA): "Bij onze opleiding mogen alleen studenten van de differentiatie Nutrition & Dietetics en Nutrition & Health Promotion zich diëtist noemen, mits ze stage hebben gelopen onder toezicht van een diëtist zoals de BIG-wet dat eist."

Jansen-Santema (HHG): "Bij de opleiding in Groningen kun je als afstudeerrichting kiezen voor diëtist/voedingskundige of voor voedingskundige. Bij de laatste richting volg je geen

paramedische stage en mag je jezelf geen diëtist noemen. Je kunt dan niet als paramedicus aan het werk, maar wel als voedingskundige in de preventie, bij een sportschool of als leefstijladviseur." Bij de Haagse Hogeschool studeert iedereen af als diëtist, ook wanneer deze student niet gekozen heeft voor een stage bij een medische instelling. Rijksbaron (HH): "De Haagse opleiding ziet de diëtist als een breed opgeleide voedingsprofessional die ook buiten de zorg kan werken; en daar dus ook - onder toezicht van een diëtist - een stage kan uitvoeren. Binnen het vierjarige onderwijsprogramma krijgen alle studenten in een verschillende context te maken met alle beroepsrollen." Ceelen (HAN): "Bij de studie in Arnhem/Nijmegen volgt elke student een paramedische stage en studeert af als diëtist."

Speerpunten opleidingen

Ook zelf benoemen de vertegenwoordigers van de opleidingen verschillen. Steenwinkel (HvA): "Onze opleiding onderscheidt zich door de drie studierichtingen Nutrition & Dietetics, Nutrition & Health en Nutrition & New Product Development. Daarnaast hebben we een nauwe samenwerking met ons onderzoekslaboratorium 'Praktijk van de Toekomst'. Tenslotte werken we heel veel samen met de sportopleidingen in ons domein, met als gevolg dat veel studenten die interesse hebben in de relatie tussen sport en voeding in Amsterdam gaan studeren."

Jansen-Santema (HHG) geeft aan dat bij de opleiding in Groningen het multidisciplinair werken verankerd is in de opleiding. "Er zijn veel mogelijkheden tot samenwerken met de andere paramedische opleidingen in het opleidingsinstituut." Daarnaast had Groningen als een van de eerste opleidingen een sterk lectoraat met veel mogelijkheden tot het doen van onderzoek. Als laatste noemt ze de sterke kenniscomponent. "Het werkveld is zeer tevreden over de kwaliteit van de afgestudeerden."

**Steenwinkel (HvA):
"Het eindpunt van de
opleidingen is hetzelfde,
de weg ernaar toe anders."**

Vivianne Ceelen,
docent Voeding,
Hogeschool Arnhem
en Nijmegen (HAN)

Nynke Jansen-Santema, teamleider
Voeding en Diëtetiek, Hanzehogeschool
Groningen (HHG)

Rijksbaron (HH): “De opleiding in Den Haag profileert zich door een nieuw onderzoeksprogramma. Dit houdt in dat de studenten Voeding en Diëtetiek in Den Haag meer onderzoeksvaardigheden leren, zoals het lezen van wetenschappelijke literatuur en kritisch denken. Ook de ontwikkeling van docenten is hierop gericht. De opleiding wil daarnaast samen met instellingen in de regio lange onderzoekslijnen uitzetten, waarin studenten kunnen participeren. Ook werkt de HH mee in het project JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht) van de GGD en werken ze aan preventie in de buurt door activiteiten in buurthuizen en scholen. Tenslotte werkt de opleiding aan internationalisering. Inmiddels worden een aantal vakken in het Engels gegeven.”

Ceelen (HAN) geeft aan dat de opleiding in Nijmegen zich profileert op de samenwerking met andere paramedische opleidingen, bijvoorbeeld het samen volgen van vakken waardoor je meer inzicht krijgt in de inhoud en cultuur van andere paramedische beroepen. “Daarnaast zijn onderzoeksvaardigheden goed verankerd binnen de opleiding en is er veel aandacht voor kwaliteit en ondernemen en interactie met het werkveld (bijvoorbeeld doordat docenten ook post-HBO onderwijs verzorgen).”

Academische diëtist?

Een aantal diëtisten kiest na het volgen van de bachelor opleiding Voeding en Diëtetiek voor het volgen van een master Nutrition and Health aan de Wageningen Universiteit, of een master Psychologie, Epidemiologie of Gezondheidswetenschappen. De VU in Amsterdam denkt na over een master Diëtetiek. Momenteel kunnen studenten binnen de opleiding Gezondheidswetenschappen aan de VU de specialisatie Voeding en Gezondheid kiezen, met daarbinnen een aantal klinische voedingsvakken.

Caroelien Schuurman

Literatuur

- 1 Landelijk Overleg Opleidingen Voeding en Diëtetiek, Competentieprofiel voor de opleiding Voeding en Diëtetiek, 2004.
- 2 Kwaliteitscriteria 2010-2015, Kwaliteitsregister Paramedici, te vinden op www.nvdietist.nl (-> kwaliteit).
- 3 Registratie Kwaliteitsregister 2010-2015. Nieuwsbrief voor het werkveld Voeding en Diëtetiek, maart 2011. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Competenties opleiding Voeding en Diëtetiek zoals verwoord door de opleiding Voeding en Diëtetiek te Arnhem Nijmegen

- Diagnosticeren
- Behandelen en begeleiden
- Voorlichten
- Adviseren
- Werken aan kwaliteit
- Kennisontwikkeling en professionalisering
- Ondernemen
- Samenwerken in professionele organisaties
- Persoonlijke ontwikkeling

Punten kwaliteitsregister

Diëtisten uit het werkveld krijgen voor het begeleiden van een paramedische stage of een praktijk- of afstudeeropdracht punten voor het kwaliteitsregister. Het aantal punten is gebaseerd op het kwaliteitsbevorderende aspect van de stagebegeleiding. Deze kwaliteitsbevordering vindt plaats door het spiegelen van het handelen van de diëtist aan het handelen van de student. De stagiair heeft bijvoorbeeld op de opleiding geleerd om een diëtistische diagnose te stellen, de diëtist doet dit in de praktijk anders en gaat door de werkwijze van de stagiair weer nadenken over haar eigen handelen. Op die manier werkt stagebegeleiding kwaliteitsbevorderend. Binnen de beroepsgroepen is vastgesteld dat op deze manier één uur per week aan kwaliteitsverbetering wordt gewerkt, daarom wordt per vijf dagen een punt toegekend^{2,3}. Voor het begeleiden van snuffel- en oriëntatiestages krijgen diëtisten geen punten voor het kwaliteitsregister.

Tabel 1 Overzicht van afstudeerrichtingen, minors, stages en aantal afgestudeerden per opleiding

Opleiding	Afstudeerrichtingen	Minors	Stages	Aantal afgestudeerden per jaar
Voeding en Diëtetiek Amsterdam	Nutrition & Dietetics Nutrition & Health Promotion Nutrition & New Product Management	-Evidence based Diëtetiek -Food Quality Management -Health and Active Lifestyle -Eetcultuur -Voedingscursussen ontwikkelen en geven	1e jaar beroepsoriëntatie (diëtisten uit het werkveld geven presentaties) 2e jaar praktijkopdracht 3e jaar minor incl. 15 weken stage 4e jaar 20 weken stage 20 weken afstudeeropdracht	75-100
Voeding en Diëtetiek Groningen	Diëtist/ voedingskundige Voedingskundige	-Zorg en technologie -Eigen paramedisch bedrijf -Allied Health -Gezondheidszorg en samenleving -Healthy Aging -Psychologie -Public Health -Voedsel in bedrijf (voor voedingskundigen)	2e jaar oriënterende werkveld stage 2 dagen 3e jaar minor 20 weken 4e jaar 20 weken stage 20 weken afstudeeropdracht	100
Voeding en Diëtetiek Den Haag	Behandelaar Voorlichter Manager Voeding	-Psychiatrie, medicatie en voeding -Interdisciplinair werken -Preventie -Leefstijlcoach -BRAVO (Bewegen, Roken, alcohol, voeding & Ontspanning) -Survival of the Fittest (ondernemen in de zorg) -Food Product Design	1e- 3e jaar beroepsoriëntatie (diëtisten uit het werkveld geven presentaties) en diverse praktijkopdrachten 1e en 2e jaar oriënterende stage, 2 dagen 3e jaar groepsstage (project) 2 x 10 weken Evt. een minor in 3e jaar invullen met internationale profileringsstage 20 weken of 10 weken profileringsstage NL 4e jaar 20 weken stage, 20 weken afstudeerstage/opdracht	150 (fulltime en compact)
Voeding en Diëtetiek Nijmegen	Keuze door de invulling van minor(en) en de 4e jaars stages	-Klinische Voeding -Sportvoeding Samen met andere paramedische opleidingen: -Gedrag en participatie -Kind en omgeving Ook veel gekozen HAN-minors: -Ondernemen -Internationalisering -Food & Business	1e jaar 1 dag snuffelstage ondervoeding 2e jaar 1 dag snuffelstage evidence based diëtetiek 4e jaar 20 weken stageopdracht toegepast onderzoek of health promotion, 20 weken stage diëtistisch handelen	Ruim 100